

Genre: Roman för barn 9–13 år
Titel: Agneta 1944
Författare: Monica Borg-Sunabacka
Illustrationer: Terese Bast
Förlag: Scriptum
Utgivningsår: 2023
Antal sidor: 120

Så länge sedan men ändå så aktuellt, tänker jag när jag läst klart ”Agneta 1944”, Monica Borg-Sunabackas nya roman för barn i åldern 9–13 år. Det är hennes andra bok på temat krigstider, den första hade titeln ”Hanna 1918” och kom 2019.

Agneta är 11 år och bor med sin mamma och pappa i Vasa. Men pappan är i kriget och såras. Han vårdas på sjukhus i huvudstaden och mamman tar tjänst där för att kunna vara nära honom. Agneta blir motvilligt tvungen att spendera sommaren med hos sin farbror och hans familj i Kronoby, ”eller Krombi som vi säger här”. Farbrodern och kusinen Maji, kavat, barfota och med baskern på svaj, välkomnar Agneta till byn när hon stiger av bussen. Maji tar sig genast an henne.

Det blir en minnesvärd sommar för Agneta fylld med utmaningar och gårdens kossor, kuddona, blir den första. Nog är det märkligt att korna är så viktiga att de till och med har namn. Stora och skrämmande är de med sina horn, Agneta håller sig undan. Hennes vän Marianne hade tur som blev skickad till Göteborg, där det finns nöjespark, frukt och godsaker. Själv tvingas hon att hålla tillgodo med Krombi och lukten av kodynga. Men hon är glad över tillbringaren med mjölk som står på matbordet, hemma i Vasa fick de köa för att köpa mat.

1944 är inte mer än två generationer bort, ändå är det som att förflyttas till en helt annan värld. Hur stort och märkvärdigt var det inte bara att resa mellan Vasa och Kronoby? Hur annorlunda var det inte med kommunikationerna, när gårdsfolket fick lita till radionyheter om kriget och inte hade mobiltelefoner och sociala medier att ta till?

Agneta längtar efter brev och telefonsamtal från mamman och oroas över pappans krigsskada. Kommer han att överleva och hur kommer han i så fall att vara när han återvänder hem? Hans långa bortavaro har gjort honom till lite av en främling, att vara ensam med mamma har blivit det normala.

Vi har alla sett bilder från Ukraina, fått rapporteringar av sönderbombade hus, omkomna civila och människor på flykt. Men vi har också sett bilder av pappor som ömsint tar farväl av sina barn. Så här ser krig ut idag och så här såg det också ut på mormors eller farfars tid. Kulisserna må ändras, men innehållet är detsamma.

Majis nyförlovade bror är också inkallad och en dag får familjen hem några av hans tillhörigheter. Vad innebär det? Varför får de inte veta mer om honom? Var är han? Oron över honom finns där, men den tar inte över, arbetet på gården måste fortsätta och barnen är en del av det. De har sina uppgifter, de är viktiga för gården.

Ångesten att kanske förlora en bror, en pappa eller andra släktingar i bombanfall är densamma idag som 1944 och även om soldater klarar sig med livet i behåll utan synliga fysiska defekter blir många skadade för livet mentalt:

”I krig miste folk inte bara armar och ben utan också förståndet. Hemska upplevelser kunde göra en vuxen tokig. Hon försökte trösta sig med att Herman klarat sig med förståndet i behåll. Och pappa. Och Gustav.”

Sommaren i Krombi gör Agneta gott. Hon växer med uppgifterna, hon blir dåuli. Från att ha varit ovillig och rädd för att hjälpa till med kossorna i föuse, till att frivilligt erbjuda sig att skura mjölkhinkar. Det är en mognare Agneta som stiger på bussen hem till Vasa i augusti. Hon längtar hem, men hon saknar redan Krombi och ser framemot potatislovet.

”Agneta 1944” skulle fungera utmärkt som ett komplement i skolundervisningen. Att en del ord och sysslor är främmande för dagens barn är inget hinder. En dag till exempel far barnen och simmar och där flyter stockar omkring i ån. En retsam pojke kliver upp på en stock och leker ”tukkijätkä”. Att det handlade om timmerflottning skulle en äldre släkting kunna berätta om.

Monica Borg-Sunabacka väver smidigt och naturligt in fakta i berättelsen och hon har bemödat sig om att skriva ett så autentiskt språk som möjligt. Det är som att förflyttas till 40-talet på riktigt och jag gläds över ord som ”utekvist”, ”nedanom” och ”klöuvryckar”.

Yvonne Granqvist